

Kínai-európai adok-kapok, avagy mit is jelent a piacgazdasági státusz Kínának

Szunomár Ágnes

Ven Csia-pao szeptember 14-én a világgazdasági fórum északkelet-kínai Dalianban megrendezett tanácskozásán ismét elhúzta a mézesmadzagot az európai vezetők előtt midőn kijelentette, Kína bővítené európai befektetéseit, de úgy véli, cserébe az európai vezetőknek is „bátor lépéseket” kell tenniük Kína irányába, mindenekelőtt végre el kell ismerniük, hogy Kína piacgazdaság. De mi is ezzel a probléma, mit jelent e státusz Kínának és mit az Európai Uniónak, miért nem jut egyetértésre a két fél már évek óta, s mikor várható a kérdésre megoldás?

Kína és az unió közötti stratégiai kapcsolat legjelentősebb aspektusa ma kétségkívül a gazdaság, azon belül is a kereskedelem. Kína a 2008-as válság előtt, illetve alatt is növelni tudta részesedését mind az uniós export, mind az import tekintetében. Az Eurostat adatai szerint 2008 és 2010 között Kína részesedése az teljes uniós exportban 6-ról 8,4 százalékra, míg az import esetében 15,8-ról 18,9 százalékra nőtt. A kereskedelmi kapcsolatok szerepének növekedésén túl azonban vannak a reláció gazdasági részének árnyoldalai, megoldatlan problémái is, melyek időről időre jelentős konfliktusokat gerjesztenek a felek között. Az unió elsősorban az alulértékelt árfolyam, a kereskedelmi többlet és a rejtett exporttámogatások folytán kialakuló tisztességtelen verseny miatt vádolja Kínát, de a kínai piacra való bejutás feltételeit is számon kéri rajta a szellemi tulajdonjogok védelmének hiánya, az eltérő szabványoknak való megfelelés, valamint a beruházások, a közbeszerzés és a

különböző szolgáltatások korlátozása kapcsán. Mindeközben a kínaiak – a piacgazdasági státusz iránti igényük folyamatos hangoztatása mellett – az EU protekcionista vám- és kvótarezsímjét illetik komoly kritikával a magas tarifák, a szabványkorlátozások és a kereskedelmi jogorvoslati eljárások miatt.

Jelenleg 97 WTO-tagország ismeri el Kína piacgazdasági státuszát, de az Európai Unió, az Egyesült Államok, Japán és Kína néhány további jelentősebb kereskedelmi partnere nincs ezek között. Az Európai Közösség korábban az állami kereskedelmű országok közé sorolta Kínát, azaz a kínai termékekkel szemben olyan eljárást alkalmaztak, mely a kínaiak megítélésében jócskán diszkriminációnak minősült. Az Európai Unió végül 1998-ban, részint a kínai panaszokra reagálva, részint a kínai gazdasági fejlődés elismeréseként, részint Kína WTO-tagságát elősegítendő, törölte Kínát ebből a kategóriából, de a piacgazdasági státuszt továbbra sem adta meg, helyette az átmeneti gazdaságok csoportjába sorolta be az országot. Ez a gesztus ekkor ahhoz elegendő volt, hogy Kína és az unió megkezdjék a gazdasági kapcsolatok normalizálását, de végső megoldásként a kínaiak semmiképpen nem fogadták el ezt, e megoldás a korábbiakhoz képest ugyanis annyi könnyítést jelentett csupán, hogy a dömpingvadás eseti elbírálás alá estek, azaz eseti alapon döntötték el, hogy egy kínai cég (amellyel szemben a dömpingeljárást kezdeményezték) piacgazdasági környezetben működik-e. Bár ez az eljárás még mindig jóval kedvezőbb, mint az Egyesült

Államoké, amely a nem piaci alapon működő gazdaságok között tartja számon Kínát. Peking számára ez is elfogadhatatlan.

Az unió számos antidömping eszközt vet be annak érdekében, hogy megakadályozza a közösségen kívüli országokat abban, hogy olcsó termékeikkel elárasszák az európai piacot. Hogy eldöntsék, egy megvádolt vállalat valóban áron alul exportál-e, vagy egyszerűen csak versenyképesebb a hazai versenytársaknál, az uniós tisztviselők először azt vizsgálják meg, vajon a vállalat származási országa rendelkezik-e piacgazdasági státusszal. Ha a vállalat anyaországa piacgazdaság, akkor feltételezhető, hogy a vizsgált termék belföldi ára tükrözi a valós termelési és marketingköltségeket, így azt kell úgynevezett „rendes értéknek” tekinteni, vagyis a hazai ár és az exportár egyszerű összehasonlítására van csupán szükség. Ezzel szemben, ha az érintett ország, esetünkben Kína, nem minősül piacgazdaságnak, már azt feltételezik, hogy az árakat és a költségeket mesterségesen állapították meg, így a vizsgálódást végző hatóságok nem használják azokat. Ebben az esetben, a WTO joganyaga értelmében, egy harmadik – piacgazdaságként elismert – „helyettesítő” ország hasonló termékét veszik alapul, hogy megállapítsák az exportár elfogadhatóságát. Elméleti szinten ez teszi lehetővé annak meghatározását, hogy milyenek lennének a költségek és az árak az adott országban, ha az valóban piacgazdaságként működne, gyakorlatilag azonban azt jelenti, hogy az EU tisztviselői *de facto* szabadon eldönthetik, melyik árazási rendszert ismerik el megfelelőnek vizsgálataik során, azaz tetszésük szerint választhatnak akár olyan helyettesítő országot is, ahol az árak viszonylagosan magasak, figyelmen kívül hagyva fejlettségi szintjüket, a termék minőségét és komparatív előnyeit. Mindezek tükrében nem meglepő tehát, hogy a reláció másik állandó feszültségeket gerjesztő témakörével, a fegyverembargóval ellentétben a piacgazdasági státusz megszerzése Kína számára nem presztízs-kérdés, hanem nagyon is reális igény, mivel a státusz megadásával a WTO rendje szerint megváltoznának a Kínával kapcsolatos dömpingszabályok. A piacgazdasági státusz odaítélését követően ugyanis sokkal nehezebb lenne

megindítani Kína ellen az eljárásokat, mivel ekkor már a kínai árrendszert kellene viszonyítási alapnak tekinteni az antidömping-vizsgálatok során.

A jelenlegi rendszer a kínai hatóságok szerint mindemellett több szempontból is diszkriminatív. Kína ma azzal érvel, hogy a legtöbb kínai vállalat, elsősorban az exportszektor területén, már ma is piacgazdasági körülmények között működik: az *input* termékeket valós áron szerzik be, és az árazás is kereskedelmi alapon történik. Szerintük a munkaerő alacsony költsége – mely komparatív előnyük is egyben – az, ami lehetővé teszi az olcsó exportot, nem pedig az állami támogatás vagy a nemzeti valuta manipulációja. Mikor 2001-ben Kína csatlakozott a WTO-hoz, természetesen azt szerette volna, ha automatikusan piacgazdaságként ismerik el, erre azonban végül nem került sor. A csatlakozási dokumentum 15. cikkelye szerint a többi tagország 2015-ig továbbra is megegyezhet, hogy nem tekinti Kínát piacgazdaságnak, 2016-tól azonban az ország automatikusan megszerzi a státuszt. Mivel nem akart addig várni, Kína már 2003 júniusában az unióhoz fordult, és hivatalosan kérte a piacgazdasági státusz megadását, azonban Brüsszel visszautasította ezt az igényt. Az unió ekkor elismerte ugyan, hogy Kína gazdasága jelentős fejlődésen esett át, sok szempontból felzárkózott, azonban négy kiemelt területen (állami beavatkozás, vállalatirányítás, tulajdonjog és csődtörvény, pénzügyi szektor) továbbra is fennállónak vélt néhány olyan hiányosságot, illetve nem piacgazdasági elemet, melyek nem tették lehetővé a státusz megadását Kínának.

2004-ben elsőként Új-Zéland ismerte el Kína piacgazdasági státuszát, amit Szingapúr és Malajzia elismerése követett, igaz, az ő döntésük nem igényel különösebb magyarázatot. Azóta azonban 70-nél is több ország csatlakozott ehhez a körhöz, beleértve Oroszországot, Ausztráliát, Dél-Afrikát, a Koreai Köztársaságot és a Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetségét (ASEAN). Sőt, azóta néhány uniós tagállam is fel-felvetette már a státusz odaítélésének szükségességét: korábban az Egyesült Királyság, de 2010-ben már Németország is elkötelezte magát a kérdés mellett, és egy Kínával közösen ki-

adott közleményben deklarálta, hogy kész közreműködni abban, hogy az unió végre piacgazdaságként ismerje el Kínát.

Azok az európaiak, akik a státusz megadása mellett foglalnak állást, azzal érvelnek, hogy Kína exportja már ma is részben külföldi tulajdonú vegyes vállalatokon vagy kínai magáncégekben keresztül bonyolódik, melyek piacgazdasági körülmények közt működnek. Egy, az egész gazdaságot górcső alá vevő vizsgálat minden bizonnyal több nem piaci elemet fedez fel, mintha az elemzés fókuszába kizárólag a kínai exportszektor kerülne. Ráadásul, a megindított vizsgálatok sok időt és pénzt emésztenek fel, mind a vizsgált cégek, mind pedig az Európai Bizottság részéről, noha a piacgazdasági státusz odaítélését követően is lenne lehetőség dömpingellenes eljárások megindítására, csak akkor nem lenne szükség helyettesítő országok bevonására, és a megvádolt cégek elbírálása sokkal reálisabb költségek alapján történhetne. Az Európai Unió és Kína közötti problémák megoldására a jelenleginél több esély kínálkozna, ha azok viszonyossági alapon történnének. Ez jelenthetné például azt, hogy Kína megkaphatná a piacgazdasági státuszt, ha cserébe megszüntetné a nem vámjellegű kereskedelmi és befektetési korlátokat, javítaná a szellemi tulajdonjogok védelmének helyzetét, és hatékonyabb jogvédelemben részesítené a Kínában megtelepülő európai cégeket. Persze az is kérdés, hogyan viszonyulna egy ehhez hasonló *quid pro quo* jellegű alkuhoz Kína.

A globális gazdasági válság a Kína és Európa közötti gazdasági kapcsolatok egyensúlyának helyreállítását még sürgetőbbé tette. Egyértelmű ugyanis, hogy az idő múlásával egyre kevésbé áll majd Kínának érdekében, hogy lépéseket tegyen a piacgazdasági státusz megszerzéséért, hiszen – a WTO-s csatlakozási dokumentum szerint – 2016-ban úgyis automatikusan megszerzi azt. Ha az unió valóban el akarja érni az általa javasolt változtatásokat Kínában, most kell lépnie, amíg a lépéseknek valódi tétjük van. Tíz évvel ezelőtt, Kína WTO-csatlakozásakor a távol-keleti ország még nem jöhetett szóba Európa új finanszírozójaként, jelentős befektetőjeként, ma azonban európai vezetők állnak sorban Kínánál, hogy valamilyen módon részese-

sedhessenek annak 3200 milliárd dolláros devizatartalékából. A pozíciók megváltoztak tehát, és ezt az Európai Uniónak is tudomásul kell vennie.

* * * * *

Eddig megjelent számaink megtekinthetők és letölthetők a www.vki.hu honlapról